
OBSAH

Cást I

KAPITOLA I PŘEDMĚT A METODA POLITICKÉ EKONOMIE

1 Materiální výroba jako určující podmínka života lidské společnosti . . .	7
2 Společenská výroba a její hlavní stránky	8
2.1 Pracovní proces a jeho prvky. Výrobní síly společnosti	8
2.2 Výrobní vztahy a vlastnictví výrobních prostředků jako jejich základ	14
2.3 Reprodukční proces jako jednota výroby, rozdělování, směny a spotřeby	14
3 Zákonitosti rozvoje společenské výroby a její stupně	17
3.1 Výrobní způsob a společenskoekonomické formace	17
3.2 Ekonomika a politika	21
3.3 Objektivní ekonomické zákony a subjektivní ekonomická činnost lidí	22
4 Politická ekonomie jako věda	25
4.1 Předmět a metoda marxistické politické ekonomie	25

KAPITOLA II PŘEDKAPITALISTICKÉ ZPŮSOBY VÝROBY

1 Prvobytně pospolný výrobní způsob	31
1.1 Vznik prvobytné společnosti a vývoj výrobních sil	31
1.2 Výrobní vztahy prvobytně pospolného řádu	32
1.3 Vznik společenské dělby práce, směny, soukromého vlastnictví a tříd. Rozklad a zánik prvobytně pospolného řádu	33
2 Otrokářský výrobní způsob	34
2.1 Další rozvoj výrobních sil a vznik otrokářského výrobního způsobu	34
2.2 Výrobní vztahy otrokářského řádu	35
2.3 Zostření rozporů a zánik otrokářského řádu	36
3 Feudální výrobní způsob	37
3.1 Vznik feudalismu	37
3.2 Výrobní vztahy feudální společnosti	38
3.3 Rozvoj výrobních sil feudální společnosti	38
4 Vznik kapitalistických výrobních vztahů. Rozklad a zánik feudálního způsobu výroby	40
4.1 Tzv. původní akumulace kapitálu	41

KAPITOLA III ZBOŽÍ A PENÍZE

1 Hlavní rysy zbožní výroby	43
1.1 Zboží a jeho vlastnosti. Užitná hodnota a hodnota	45
1.2 Práce konkrétní a práce abstraktní	46
1.3 Velikost hodnoty zboží. Společensky nutná pracovní doba	48
2 Vývoj forem hodnoty. Vznik peněz	49
2.1 Peníze a jejich funkce	52

2.2 Míra hodnoty a měřítko cen	53
2.3 Peníze jako směnný prostředek neboli oběživo	53
2.4 Peníze jako uchovatel hodnot neboli poklad	54
2.5 Peníze jako platidlo	54
2.6 Světové peníze	55
KAPITOLA IV KAPITÁL A NADHODNOTA	
1 Přeměna peněz v kapitál	57
2 Pracovní síla jako zboží	59
3 Pracovní, hodnototvorný a zhodnocovací proces	61
4 Mzda jako cena pracovní síly	64
5 Kapitál konstantní a variabilní, fixní a oběžný	66
6 Dva způsoby zvyšování nadhodnoty	68
7 Stadia vývoje kapitalistické výroby	70
7.1 Prostá kooperace	70
7.2 Kapitalistická manufaktura	70
7.3 Strojová výroba	71
7.4 Období vědeckotechnické revoluce	72
8 Kapitál jako výrobní vztah	73
KAPITOLA V AKUMULACE KAPITÁLU	
1 Reprodukce prostá a rozšířená	75
2 Koncentrace a centralizace kapitálu	77
3 Organické složení kapitálu a důsledky jeho růstu. Relativní přelidnění za kapitalismu	78
4 Všeobecný zákon kapitalistické akumulace	81
KAPITOLA VI REPRODUKCE SPOLEČENSKÉHO KAPITÁLU	
1 Reprodukce individuálního společenského kapitálu	83
1.2 Podmínky realizace za kapitalistické prosté reprodukce	85
2 Rozpory kapitalistické reprodukce společenského kapitálu	92
KAPITOLA VII PRŮMĚRNÝ ZISK A VÝROBNÍ CENA	
1 Výrobní náklady a zisk. Míra zisku	95
2 Průměrný zisk. Přeměna hodnoty ve výrobní cenu	99
3 Konkurence uvnitř odvětví a mimořádný zisk	103
4 Zákon sestupné tendence míry zisku	105
KAPITOLA VIII OBCHODNÍ A ZÁPŮJČNÍ KAPITÁL	
1 Koloběh kapitálu	107
2 Obchodní zisk jako jedna z forem nadhodnoty	109
2.1 Formy kapitalistického obchodu	110
3 Zápůjční kapitál a úrok	112
3.1 Kapitalistický úvěr a jeho formy	114
3.2 Úloha úvěru a zostřování rozporů kapitalismu	117
KAPITOLA IX POZEMKOVÁ RENTA A VÝVOJ KAPITALISMU V ZEMĚDĚLSTVÍ	
1 Pozemková renta za kapitalismu	119
2 Vznik a vývoj kapitalismu v zemědělství	123
3 Nacionalizace půdy a přiděl půdy do vlastnictví rolníků	126
KAPITOLA X CYKLICKÝ VÝVOJ KAPITALISTICKÉ EKONOMIKY. HOSPODÁŘSKÉ KRIZE	
1 Hospodářský cyklus a jeho fáze	129
2 Příčiny hospodářských krizí a cykličnosti kapitalistického rozvoje	131

2.1 Tendence k neomezenému růstu společenské výroby za kapitalismu	131
2.2 Zaostávání poptávky po spotřebních statcích. Rozpor mezi výrobou a spotřebou za kapitalismu	132
2.3 Úloha poptávky po výrobních prostředcích	134
2.4 Rozpor mezi společenským charakterem výroby a kapitalistickými ekonomickými vztahy — konečná příčina krizí	136
3 Hospodářské a sociální důsledky krizí	137
KAPITOLA XI MONOPOLNÍ KAPITÁL	
1 Monopolní kapitalismus — imperialismus	139
2 Koncentrace výroby a vznik monopolů	142
2.1 Vývoj výrobních sil v poslední třetině minulého století	142
2.2 Zakládání akciových společností. Nahrazení volné soutěže monopolu jako důsledek koncentrace a centralizace kapitálu	143
2.3 Typy monopolů; formy monopolních sdružení kapitálu	145
3 Monopolní kapitál jako kapitál finanční	147
3.1 Vznik finančního kapitálu	147
3.2 Finanční kapitál a finanční oligarchie	151
3.3 Dochází k „demokratizaci kapitálu“?	152
4 Monopolní zisk a jeho zdroje	153
5 Vliv monopolního kapitálu na akumulaci kapitálu a ekonomický rozvoj	156
5.1 Podněcování akumulacího procesu a ekonomického rozvoje monopolním kapitálem	156
5.2 Brzdění akumulacího procesu a ekonomického rozvoje monopolním kapitálem	156
KAPITOLA XII SVĚTOVÁ SOUSTAVA KAPITALISTICKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ ZA IMPERIALISMU	
1 Vývoz kapitálu — charakteristický rys imperialismu	159
1.1 Podstata a formy vývozu kapitálu	159
1.2 Příčiny vývozu kapitálu	160
2 Mezinárodní monopoly a dokončení hospodářského rozdělení světa	162
3 Koloniální soustava imperialismu a její rozklad	163
3.1 Příčiny vzniku koloniální soustavy. Úloha kolonií za imperialismu	163
3.2 Stručná charakteristika ekonomiky koloniálních a závislých zemí. Příčiny a hlavní směry rozpadu koloniální soustavy	165
4 Nerovnoměrnost hospodářského a politického vývoje a její důsledky za imperialismu. Ekonomické základy imperialistických válek	167
KAPITOLA XIII STÁTNĚ MONOPOLNÍ KAPITALISMUS	
1 Ekonomické kořeny růstu úlohy státních zásahů do ekonomiky	171
1.1 Charakter státních zásahů	173
2 Formy státně monopolního kapitalismu	174
2.1 Státní rozpočet a jeho nová úloha	175
2.2 Úloha příjmů a výdajů státního rozpočtu v reprodukci společenského kapitálu	176
2.3 Charakter státních výdajů	178
2.4 Přímé státní podnikání	179
2.5 Státní regulování a programování ekonomiky	181
2.6 Státní podpora zahraniční hospodářské expanze monopolů a vznik mezinárodních monopolistických sdružení	183

3 Státně monopolní kapitalismus a hospodářský cyklus	186
4 Změny v postavení pracujících v soudobém kapitalismu	188
KAPITOLA XIV HISTORICKÉ MÍSTO IMPERIALISMU	
1 Imperialismus – monopolistické stadium ve vývoji kapitalismu	193
2 Přízpůsobování kapitalistických ekonomických vztahů rozvoji výrobních sil a zostřování základního rozporu kapitalismu	194
3 Imperialismus jako kapitalismus umírající	197
KAPITOLA XV VŠEOBECNÁ KRIZE KAPITALISMU	
1 Nerovnoměrnost hospodářského a politického vývoje kapitalismu v imperialistickém období a možnost vítězství socialismu v jedné zemi	203
2 Všeobecná krize kapitalismu – epocha zániku kapitalismu ve světovém měřítku	204
2.1 Všeobecná krize kapitalismu pod vlivem působení jeho vlastních vývojových tendencí	205
2.2 Všeobecná krize kapitalismu pod vlivem vzniku a rozvoje socialistické společnosti	206
3 Vývojové etapy všeobecné krize kapitalismu	207
 Část II	
KAPITOLA XVI	
1 Vědecký socialismus	213
2 Celková charakteristika socialistického hospodářství	216
3 Společenské třídy a problémy rozporů v socialismu	217
4 Objektivní charakter cíle socialistické výroby	219
KAPITOLA XVII PŘECHODNÉ OBDOBÍ OD KAPITALISMU K SOCIALISMU	
1 Ekonomika a politika v přechodném období od kapitalismu k socialismu	221
1.1 Vztah politiky a ekonomiky	221
2 Podmínky socialistické revoluce a nutnost přechodného období	224
3 Charakteristika přechodného období	226
4 Obecné zákonitosti budování socialismu	227
5 Nutnost likvidace kapitalistického vlastnictví výrobních prostředků v přechodném období od kapitalismu k socialismu	232
6 Formy, tempo a průběh likvidace kapitalistického vlastnictví	234
7 Dočasné využití středního a drobného kapitalistického podnikání proletářským státem	237
8 Likvidace kapitalistického vlastnictví výrobních prostředků v ČSR v oblasti průmyslu, dopravy a obchodu	238
9 Socializace zemědělství	242
10 Leninův družstevní plán	245
KAPITOLA XVIII SOCIALISTICKÉ VLASTNICTVÍ VÝROBNÍCH PROSTŘEDKŮ	
1 Podstata socialistického vlastnictví	249
2 Charakter práce a ekonomické zájmy v socialistické společnosti	253
KAPITOLA XIX PLÁNOVITÝ ROZVOJ SOCIALISTICKÉ EKONOMIKY	
1 Nutnost plánovitého rozvoje socialistické ekonomiky	257
2 Plánovitost, proporcionálna a základní proporce socialistické ekonomiky	258
3 Vědecký charakter socialistického plánování	260

4 Principy a metody plánování národního hospodářství	261
5 Ekonomická úloha socialistického státu	264
KAPITOLA XX ZBOŽNĚ PENĚŽNÍ VZTAHY ZA SOCIALISMU	
1 Zvláštnosti zbožně peněžních vztahů za socialismu	265
2 Vlastnosti zboží v socialistickém hospodářství	266
3 Podstata a funkce peněz za socialismu	269
4 Zabezpečení stability měny	270
5 Zákon hodnoty v socialistické ekonomice	271
5.1 Zákon hodnoty a plánování struktury výroby v rámci existujícího výrobního aparátu	272
5.2 Zákon hodnoty a odvětvová struktura investic	274
KAPITOLA XXI SOCIALISTICKÁ ROZŠÍŘENÁ REPRODUKCE	
1 Vymezení socialistické reprodukce	277
2 Tvorba společenského produktu a národního důchodu	279
3 Fondy, národní majetek, národní bohatství	280
4 Rozdělování národního důchodu	282
4.1 Prvotní rozdělování národního důchodu	283
4.2 Druhotné rozdělování národního důchodu	284
5 Užití národního důchodu	285
KAPITOLA XXII PLÁNOVITÝ RŮST NÁRODNÍHO DŮCHODU	
1 Zaměstnanost jako faktor růstu národního důchodu	289
2 Produktivita práce jako faktor růstu národního důchodu	292
3 Investiční faktory růstu národního důchodu	294
KAPITOLA XXIII INVESTICE A TECHNICKÝ ROZVOJ V SOCIALISTICKÉ REPRODUKCI	
1 Investice v socialistické rozšířené reprodukci	301
2 Vymezení technického rozvoje a jeho kvantifikace	303
3 Závislost mezi technickou vybaveností práce, produktivitou práce a koeficientem investiční náročnosti. Základní typy technického rozvoje	306
4 Tempo růstu národního důchodu při investičně náročném a investičně resp. fondově) úsporném typu technického rozvoje	309
KAPITOLA XXIV SOCIALISTICKÝ PRŮMYSLOVÝ PODNIK	
1 Vymezení podniku, jeho úloha v novém organizačním uspořádání průmyslové základny ČSSR	311
2 Chozrasčot socialistického podniku	313
3 Členění fondů v podniku	315
4 Reprodukce a využití základních výrobních fondů podniku	316
5 Využití základních výrobních fondů	320
KAPITOLA XXV CENA A VLASTNÍ NÁKLADY	
1 Funkce cenové soustavy	323
1.1 Cenová soustava jako hlavní nástroj rozdělování národního důchodu	323
1.2 Vliv cen jednotlivých zboží na strukturu poptávky	324
1.3 Vliv cenové soustavy na strukturu nabídky	324
1.4 Ceny jako jeden z nástrojů realizace tržní rovnováhy	325
1.5 Úloha cen jako nástroje ekonomické kalkulace efektivnosti hospodářské činnosti	325

2 Vlastní náklady jako základna ceny	326
3 Ceny spotřebních předmětů a výrobních prostředků	328
4 Zvláštní charakter cen zemědělských produktů	329
KAPITOLA XXVI MZDA V SOCIALISTICKÉ EKONOMICE	
1 Obecné vymezení zásady rozdělování podle práce	331
2 Rozdělování podle potřeb	332
3 Obecná charakteristika mzdy	333
4 Dúchodová a nákladová funkce mezd	335
4.1 Mzda jako faktor determinující osobní spotřebu	336
4.2 Mzda jako podnět ke zvýšení společenské produktivity práce	337
5 Formy mezd	339
6 Faktory určující dynamiku mezd	341
KAPITOLA XXVII SOCIALISTICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ	
1 Místo zemědělství v národním hospodářství	343
2 Tvorba produktu v zemědělském družstvu a jeho rozdělování	344
3 Stabilizující vliv zemědělství ČSSR	348
KAPITOLA XXVIII FINANCE, ÚVĚR A PENĚŽNÍ OBĚH	
1 Socialistické finance v reprodukčním procesu	351
2 Soustava státního rozpočtu	354
2.1 Příjmy státního rozpočtu	356
2.2 Výdaje státního rozpočtu	358
3 Bankovní soustava a úvěrové vztahy	360
3.1 Podstata a funkce úvěru za socialismu	361
3.2 Zvláštnosti a přednosti úvěru za socialismu	362
3.3 Funkce úvěru za socialismu	363
4 Peněžní oběh za socialismu	364
4.1 Plánování peněžního oběhu v socialistické společnosti	365
KAPITOLA XXIX MEZINÁRODNÍ DĚLBA PRÁCE	
1 Zahraněční obchod	367
2 Mezinárodní socialistická dělba práce	369
3 Úloha RVHP v rozvoji mezinárodní socialistické dělby práce	371
4 Postavení československé ekonomiky ve světovém obchodě a mezinárodní dělbě práce	373
Část III	
ROZVOJOVÉ ZEMĚ	
KAPITOLA XXX ÚVOD DO PROBLEMATIKY	
ROZVOJOVÝCH ZEMÍ	
KAPITOLA XXXI HOSPODÁŘSKÁ ZAOSTALOST I	
1 Kritéria zaostalosti. Kritika nemarxistických koncepcí	383
2 Rozdílná úroveň národního důchodu	385
3 Nepříznivé přírodní podmínky. Nedostatek nebo nedostatečné využívání přírodních zdrojů	389
4 Nedostatek kvalifikovaných pracovních sil a nízká produktivita práce	391
5 Demografické problémy rychlého růstu obyvatelstva	394
6 Nedostatek kapitálu	396
7 Teorie „bludného kruhu“	398
8 Zaostalost jako důsledek působení některých vnějších faktorů	400
KAPITOLA XXXII HOSPODÁŘSKÁ ZAOSTALOST II	
1 Kolonialismus – základní příčina zaostalosti rozvojových zemí	405

1.1 Kapitalistické světové hospodářství a koloniální soustava	405
2 Časová lokalizace kapitalistického kolonialismu	410
2.1 Kolonialismus období původní akumulace	412
2.2 Kolonialismus období volné soutěže	413
2.3 Kolonialismus období imperialismu	415
2.4 Neokolonialistické období rozpadu koloniálních impérií	418
KAPITOLA XXXIII VLV VNĚJŠÍCH VZTAHŮ NA EKONOMIKU ROZVOJOVÝCH ZEMÍ	
1 Úvodní poznámka	425
2 Problémy vývoje Terms of Trade	427
3 Některé problémy nízké produktivity práce	430
4 Finanční závislost	434
5 Problémy vývozu kapitálu	436
KAPITOLA XXXIV SOCIÁLNĚ EKONOMICKÁ STRUKTURA ROZVOJOVÝCH ZEMÍ	
1 Základní rysy sociálně ekonomického zřízení	447
2 Jednotlivé třídy a společenské skupiny	449
2.1 Zbytky společenských vrstev prvobytně pospolných vztahů	449
2.2 Rolníci	450
2.3 Koloniální feudálové	453
2.4 Proletariát	456
2.5 Městská chudina	458
2.6 Buržoazie	458
2.6.1 Obchodní buržoazie	459
2.6.2 Zemědělská buržoazie	460
2.6.3 Průmyslová buržoazie	460
2.6.4 Finanční a bankovní buržoazie	461
2.7 Národní inteligence	462
2.8 Úředníci	463
2.9 Důstojníci	463
KAPITOLA XXXV STÁT VE SPOLEČENSKÉM VÝVOJI ZEMÍ „TŘETÍHO SVĚTA“	
1 Vymezení úlohy státu	465
2 Státní sektor	470
3 Plánování v rozvojových zemích	475
4 Nepřímé formy hospodářské intervence státu v rozvojových zemích	480
KAPITOLA XXXVI PERSPEKTIVY PŘEKONÁNÍ ZAOSTALOSTI ROZVOJOVÝCH ZEMÍ	
1 Obecné problémy zaostalosti rozvojových zemí	485
2 Problémy industrializace	493
2.1 Třídní charakter industrializace	501
3 Zemědělství	503
3.1 Radikální pozemková reforma a její problémy	504
4 Technická pomoc	506
5 Hospodářská spolupráce se socialistickými zeměmi — významný faktor růstu rozvojových zemí	508